

Nederlands vertalen wereldwijd Het beroepsprofiel van de professionele vertaler Nederlands in een meertalige en technologisch gedreven context

Marketa Štefková	Comenius Universiteit, Bratislava, Slowakije
Frieda Steurs	Instituut voor de Nederlandse Taal, Den Haag, Nederland/Belgie
Gys-Walt van Egdom	Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland
Pavčina Knap-Dlouhá	Palacký Universiteit, Olomouc Tsjechie
Michaela Zárecká	Comenius Universiteit, Bratislava, Slowakije
Paola Gentile	Universiteit van Trieste, Trieste, Italië
Alice Del Casale	Universiteit van Trieste, Trieste, Italië
Muriel Waterlot	Katholieke Johannes Paulus II Lublin Universiteit Lublin, Lublin, Polen
Réka Essenyi	Eötvös Loránd Universiteit Boedapest, Hongarije
Krisztina Soós	Károli Universiteit Boedapest, Hongarije
Franciska van Waarden	Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije

Woensdag 27 augustus

Starttijd: 10:30

Inleiding

Dit panel wordt georganiseerd door het Netwerk Vakvertalen en Tolken NEM. Dit netwerk brengt vertalers en tolken met het Nederlands als werktal samen om expertise uit te wisselen en het vak verder te professionaliseren.

Centraal staat de vraag naar het beroepsprofiel van de professionele vertaler en tolk Nederlands en de invloed van meertalige contexten en technologische ontwikkelingen, met name kunstmatige intelligentie, op dit profiel. Aan de hand van recent onderzoek en praktijkvoorbeelden wordt belicht hoe het vertalen en tolken zich ontwikkelt in een snel veranderende omgeving. Centraal staan vragen over de impact van technologie op de werkwijze en vaardigheden van vertalers en tolken, de specifieke uitdagingen en kansen in meertalige omgevingen buiten de Lage Landen, en de noodzaak van verdere professionalisering en samenwerking binnen het vakgebied.

Daarnaast worden de resultaten gepresenteerd van een internationaal veldonderzoek naar het beroepsprofiel van vertalers Nederlands in verschillende Europese landen. Dit biedt een unieke kijk op de diversiteit van de praktijk en de eisen die gesteld worden aan vertalers in uiteenlopende contexten. Het panel sluit af met een vooruitblik op initiatieven om de professionalisering van het vak te ondersteunen en te versterken, zoals de oprichting van een expertisecentrum dat gericht is op vakvertalen en tolken.

(Bronnenlijst niet toegevoegd i.v.m. noemen van de namen van de sprekers)

Omschrijving bijdragen

Vertalen in tijd van transformatie

Spreker 1 (30 minuten) belicht de positie van de vertaler Nederlands in een wereld waarin technologische innovaties, zoals kunstmatige intelligentie en taalmodellen, elkaar snel opvolgen. Ze gaat in op vragen rond de impact van AI op het beroepsprofiel van de professionele vertaler en tolk, en benadrukt dat taalstudie en -technologie al decennialang in ontwikkeling zijn.

Het Nederlands wordt gepositioneerd als een belangrijke taal in een sterke economische regio. Steurs bespreekt de ambities van Europa om tegen 2030 een volledige digitale ondersteuning voor alle Europese talen te realiseren. Ze licht toe hoe het Instituut voor de Nederlandse Taal en de Taalunie samen bouwen aan een duurzame digitale infrastructuur voor het Nederlands. Deze bijdrage biedt inzicht in de uitdagingen én kansen voor het Nederlands in een tijd van snelle technologische verandering, met nadruk op innovatie, beleid en internationale samenwerking.

AI in het vertaalkvak: Balans tussen technologie en menselijke expertise

Spreker 2 (30 minuten) bespreekt de impact van generatieve AI en machinevertaling op het beroepsprofiel van de vertaler, met nadruk op de veranderende eisen in de arbeidsmarkt en de benodigde taalvaardigheden. Hij verkent hoe technologie niet alleen de manier van vertalen transformeert, maar ook nieuwe vaardigheden vraagt, zoals het kritisch beoordelen van outputs van AI en het effectief gebruik van vertaalsystemen. Van Egdom reflecteert op de vraag hoe professionals én

onderwijsinstellingen omgaan met deze veranderingen. Hij benadrukt dat het kennen van de mogelijkheden en beperkingen van AI cruciaal is, zowel voor vertalers als voor docenten en studenten die zich voorbereiden op een carrière in de taalindustrie. Zijn bijdrage biedt praktische handvatten en beleidsaanbevelingen om AI te integreren in het onderwijs en de beroepspraktijk, en verkent de balans tussen technologische efficiëntie en menselijke expertise in de toekomst van het vertaalvak.

Presentatie Internationaal veldonderzoek Beroepsprofiel Vertaler Tolk

60 -90 minuten

Tijdens dit onderdeel van de panel wordt een grootschalig onderzoek gepresenteerd naar het beroepsprofiel van vakvertalers en tolken met Nederlands als werktal. Geïnitieerd door het Netwerk Vakvertalen en Tolken NEM, richt het onderzoek zich op het afbakenen van beroepsprofielen van vertalers en tolken buiten het Nederlandse taalgebied. Het onderzoekt cruciale aspecten zoals de aard van de teksten, opdrachtgevers, achtergrond en opleiding van professionals, en behoeften aan verdere professionalisering. Een vooronderzoek in Tsjechië en Slowakije (2023) vormde de basis voor uitbreiding van de methodologie naar Polen, Hongarije en Italië (2024). Met input van meer dan 120 vertalers en tolken uit deze landen bieden de resultaten waardevolle inzichten in de uitdagingen en kansen voor competentieontwikkeling. Deze bevindingen hebben praktische implicaties voor de professionalisering van vertaaldiensten wereldwijd en ondersteunen de ontwikkeling van leerlijnen voor toekomstige vakvertalers en tolken met Nederlands als werktal.

De haalbaarheidsstudie voor een Expertisecentrum Vakvertalen en Tolken

20 minuten

In deze presentatie wordt de haalbaarheidsstudie naar de oprichting van het Expertisecentrum Vakvertalen en Tolken gepresenteerd. Het onderzoek, uitgevoerd in opdracht van de Taalunie in 2024, richt zich op het ondersteunen van vakvertalers en tolken met Nederlands als werktal. Er wordt ingegaan op de behoeften aan leermaterialen, bijscholing, en technologische integratie, evenals de versterking van internationale samenwerking tussen opleidingsinstituten en beroepsverenigingen. De studie onderzoekt mogelijke scenario's voor de oprichting van het centrum, variërend van een kennisbank tot een zelfstandig expertisecentrum. Het voorgestelde centrum zou een brug slaan tussen de academische wereld en de praktijk door onder andere online leerlijnen, nascholingen, en zomercursussen te ontwikkelen. Hiermee wordt de professionalisering van vertalers en tolken bevorderd, zowel binnen als buiten het Nederlandse taalgebied. Het panel biedt een uniek platform om de resultaten en implicaties van dit onderzoek te bespreken en samenwerking met betrokken partijen te verkennen.

Extra geaccepteerde lezingen

Krisztina Soós

Verbieden, gedogen of ondersteunen? (Machinevertaling in de vertalersopleiding)

De opkomst van kunstmatige intelligentie heeft de hele wereld veranderd, en ook de vertaalindustrie is daar geen uitzondering op. AI-vertalingen zijn snel en betaalbaar, maar de menselijke expertise is nog steeds van essentieel belang. In mijn lezing probeer ik de in de titel gestelde vraag te beantwoorden. Aan de hand van recente onderzoeken en eigen ervaring geef ik een overzicht van de uitdagingen waarmee de docenten op de lessen van vertalen van technische teksten worden geconfronteerd en noem ik enkele veel voorkomende problemen op het gebied van machinevertaling (bv. contextuele fouten, gebrek aan culturele sensitiviteit, geen specialistische kennis, geen kennis van de verschillende rechtssystemen).

Daarnaast wil ik beklemtonen dat het vertalen met behulp van kunstmatige intelligentie ook juridische en ethische vragen oproept waarvan zowel docenten als ook studenten zich bewust moeten zijn. Voor vertrouwelijke documenten is het risico van gegevenslekken met automatische vertaling namelijk aanzienlijk hoger dan bij menselijke vertalers. Omdat de focussen van de ontwikkeling van vaardigheden zijn verschoven, moet de vertaler/post-editor van de toekomst ook nieuwe competenties (evaluatieve, comparatieve-contrastieve, correctieve, (vertaal)technische enz.) hebben, en krijgen betrouwbaarheid, nauwkeurigheid en veiligheid van de vertaling een nieuwe betekenis. Tenslotte geef ik in mijn lezing nuttige didactische tips en voorbeelden van opdrachten waarmee docenten hun studenten kunnen voorbereiden op de nieuwe aspecten en uitdagingen van het vertaalwerk.

Didactiek van tolknotities: Onderzoek in de Nederlands-Hongaarse tolkopleiding

Binnen het vak consecutief tolken Nederlands-Hongaars van ons masterprogramma Tolken en Vertalen worden studenten getraind in het consecutief tolken van langere gespreksfragmenten. Dit gebeurt met behulp van gestructureerde notities die zij tijdens de toespraak maken. Het gebruik van deze notities heeft specifieke functies en eigenschappen, en het aanleren ervan kent een eigen didactiek (Setton & Dawrant, 2016; Gillies, 2017) en onderzoeksveld (Dam, 2021).

In de presentatie worden de functies en kenmerken van tolknotities benoemd, zoals de redenen waarom tolken notities moeten maken en de wijze waarop dit gebeurt. Daarnaast wordt besproken wanneer het geschikte moment in de cursus is waarop studenten zouden moeten beginnen met het maken van tolknotities.

De lezing heeft de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe kunnen aantekeningen tijdens consecutief tolken het leerproces van studenten verbeteren?
- Welke didactische strategieën zijn het meest effectief voor het aanleren van aantekeningen maken bij tolken?
- Hoe verandert het gebruik van aantekeningen naarmate studenten meer ervaring opdoen in consecutief tolken?
- Wat zijn de voor- en nadelen van het maken van aantekeningen in de brontaal versus de doeltaal?
- Hoe beïnvloedt het gebruik van meerdere talen de kwaliteit van de aantekeningen en het tolken?
- Welke functies vervullen aantekeningen in het proces van consecutief tolken?

De lezing biedt een overzicht van dit onderzoeksveld en presenteren we bevindingen uit ons onderzoek aan de Vakgroep voor Vertalen en Tolken aan de Eötvös Loránd Universiteit. Er worden concrete leermethoden, didactische tips en voorbeelden gegeven gebaseerd op tolknotities die door zowel beginnende als gevorderde studenten zijn gemaakt tijdens consecutieve tolklessen in de talencombinatie Nederlands-Hongaars.

De lezing hoopt met de benadering van deze vragen een discussie te stimuleren met collega's over de manier waarop het aanleren van tolknotities maken wordt aangepakt in andere vakgroepen en instellingen waar Nederlands een van de voertalen is.